

בע"ה
גבורה, מורים
הדרכה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

גבורה - הדרכה תורנית

בחג החנוכה, חג הגבורה האהוב, בעוד הסופגנייה המתוקה נימוחה בפינו, נשיר בעוז את שירי הילדים הישנים, המוכרים והחביבים. נתחיל בשיר הידוע: "ימי החנוכה חנוכת מקדשנו, בגיל ובשמחה ממלאים את ליבנו...". כשנגיע לשורות האחרונות של השיר, נוכל גם לשחק את המשחק "מצא את ההבדלים" בין שתי הנוסחאות השונות בהן מסתיים השיר. בנוסח א' השיר מסתיים במילים: "על הניסים ועל הנפלאות אשר חוללו המכבים", ובנוסח ב': "על הניסים ועל הנפלאות אשר חולל ה' למכבים".

נראה שהבירור שלנו על מהות הגבורה נמצא בהבדלים שבין שתי הנוסחאות.

מהי גבורה?

אנחנו רגילים לחשוב שגבורה קשורה לאנשים חזקים והיא מתגלה בדרך כלל במלחמה או באירוע חירום אחר. כמו כן מקובל לחשוב שהיא קשורה גם לכוח פיזי גדול, ניצחון בקרב, אומץ נפשי, יכולת התגברות על הפחד מהמוות, עשיית משהו גדול או קשה לטובת האחר ועוד.

מצד שני: לעיתים נעשים סביבנו, בחברת הילדים וגם בחברת המבוגרים, מעשים שליליים שנחשבים למעשי גבורה, ואנחנו עומדים ותוהים האם אין כאן בלבול מושגים והגדרות? האם ברורה לנו מהות מידת הגבורה, ומהם ביטוייה הנאותים והאמיתיים בחיינו?

האם מעשים שנחשבים לגילויי גבורה אינם חושפים לעיתים יסודות שהם הפך הגבורה, כמו: פזיזות; רצון בתשומת לב; בריונות; אלימות; חוסר גבולות; זלזול בערכים מקודשים ועוד?

כשנעיין במקורות לבירור הנושא, תמיהתנו תגבר.

בפרקים הראשונים של ספר בראשית נמצא שהתורה קוראת "גיבורים" לאנשים שעושים רע: בבראשית ו, ד' "המה הגברים אשר מעולם, אנשי השם". מפרש רש"י: "גיבורים" - למרוד במקום (בקב"ה), "אנשי השם" - ששממו את העולם (שבגללם נחרב העולם). בהמשך בבראשית י', ח' ט' התורה קוראת לנמרוד "גיבור" - "הוא החל להליות גבר בארץ, הוא היה גבר ציד לפני ה'", וגם כאן רש"י מפרש שהיה גיבור להרע.

בספר שמואל ב' אנחנו מוצאים גיבורים אחרים, הגיבורים של דוד ותיאור מעשיהם שהיו כרוכים עם עשיית תשועה גדולה על ידי ה' והצלת ישראל מיד פלשתים.

בחז"ל בתפילת "על הניסים" מכנים את היוונים גיבורים - "מסרת גבורים ציד חלשים!!" ואנחנו באמת מבולבלים.

השאלה מקבלת יתר תוקף מול מציאות חיינו כיום, במלחמה המתמשכת עם אויב אכזר, העושה מעשי אכזריות ורשע הנחשבים אצל אויבינו למעשי גבורה, ח"ו (האם פיגוע התאבדות של מחבל הוא מעשה גבורה?).

אם כן מהי מהות הגבורה? ומי הוא גיבור?

אנחנו מוצאים במפרשים פירושים שונים למושג גבורה.

בפרקים הראשונים של התורה בתיאור המבול, מופיע השורש ג.ב.ר. בפסוק: "והמים גברו מאד- מאד על הארץ; ויבסו כל ההרים הגבהים" (בראשית ז', י"ט).

הרמב"ן מביא כאן שני פירושים למילה "גברו": 1. ריבוי גדול 2. כוח גדול, ובלשונו: "פירוש ראשון - "והמים גברו" - שנתרבו מאוד, כי לריבוי הגדול יקרא הלשון גבורה (ומביא דוגמאות לכך

בע"ה
גבורה, מורים
הדרכה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

ממקומות אחרים (בתני"ך) וכן "וּפְשַׁעֵיהֶם, כִּי יִתְגַבְּרוּ" (איוב ל"ו, ט'), רבו מאוד... וכן "וְאִם בְּגִבוֹרַת שְׁמוֹנִים שָׁנָה" (תהילים צ', י') בריבוי גדול... פירוש שני - ויתכן... שהיו באים בשטף ועוקרים האילנות ומפילים הבניינים, כי לכוח יקראו גבורה..."
לפי הרמב"ן גבורה היא ריבוי גדול כמותי (הרבה), או ריבוי גדול איכותי (כוח גדול המשתלט על כוח אחר).

הרמב"ם (פירוש המשניות, ברכות ה', ב') בהתייחסו לברכה השנייה בתפילת עמידה "אַתָּה גְּבוֹר לְעוֹלָם ה', מְחַיֶּה מֵתִים אַתָּה, רַב לְהוֹשִׁיעַ, מְשִׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם" אומר שהגבורה המוזכרת פה היא גבורת גשמים (שה' מוריד לנו גשם), ושואל למה מזכיר אותה בברכה על תחיית המתים? תשובתו: כי תחיית המתים היא בוודאי מעשה גדול, וכן גם הורדת גשם היא דבר גדול, שיש בו תועלת גדולה לעולם, ולכן נקראת גבורה.
לפי הדברים שראינו, הגבורה היא יכולת לעשות דברים גדולים, בריבוי גדול (כמותי) או בכוח גדול (איכותי) שיכול להשתלט על כוח אחר.

גבורה טובה וגבורה רעה

בעינינו הגבורה היא מידה חיובית, אבל באופן מפתיע, במקורות זה לא בהכרח כך. במקורות יש התייחסות לשני סוגי גבורה: גבורה טובה וגבורה רעה.
במדרש שמות רבה (פרשה ל"א, ג'): "יש גבורה שהיא טובה לבעליה, ויש שהיא רעה לבעליה. טובה לבעליה - זה דוד, שכתוב: "הִכָּה שְׂאוּל בְּאֶלְפֵוֹ, וַדָּוִד בְּרַבְבְּתִי" (שמואל א' י"ח, ו') ומשם אהבוהו כל ישראל, שנאמר: "וְכָל-יִשְׂרָאֵל וַיהוָה אֶהָב אֶת דָּוִד" (שם, ט"ז). רעה לבעליה - זו גבורתו של גלית, שהיה עומד ומחרף. ומה היה לו? שמת ככלב, שנאמר: "וַיִּקְרָא הַפְּלִשְׁתִּים כִּי-מָת גִּבּוֹרָם, וַיִּנְסוּ" (שם, י"ז, נ"א).

וכן מצאנו, במדרש תהילים על מזמור נ"ב (באירוע נוסף הקשור לדוד) ששאל מצווה להרוג את הכוהנים בנוב, וכשלא שמעו לו פנה לדואג האדומי והוא עמד והרגם, כמו שכתוב בשמואל א', כ"ב, י"ח: "וַיָּמָת בַּיּוֹם הַהוּא שְׁמֹנִים וְחַמְשָׁה אִישׁ". המדרש מתייחס לאירוע החמור ואומר: "ראה איזה גבורה היה לו, שלא סייעו אדם בעולם אלא הוא עצמו הרגן..." ובהמשך המדרש מביא את דבריו של דוד על אירוע אחר, בו דואג מספר לשון הרע על דוד לפני שאול ומסכן בכך את חייו. ובלשון המדרש: "ודוד מצווח ואומר: מה תתהלל ברעה הגיבור, חסד אל כל היום... אמר (דוד) לדואג: אדם גיבור וראש לסנהדרין יתעסק ברעה הזאת? ואומר לשון הרע... וזו גבורה היא שרואה אדם את חברו על פי הבור ודוחפו לבור? רואה אותו על ראש הגג ודוחפו? זו גבורה היא?!"
ראינו שלא כל גבורה היא חיובית, יש גם גבורה רעה.

אם כן איך נדע מהי הגבורה הטובה?

תשובה לכך נוכל למצוא אצל הנביא ירמיהו (ט', כ"ב-כ"ג): "כֹּה אָמַר ה': אֵל יִתְהַלֵּל חֶקֶם בְּחֻקָּמוֹ, וְאֵל יִתְהַלֵּל הַגְּבוֹר בְּגִבוֹרָתוֹ; אֶל-יִתְהַלֵּל עֲשִׂיר בְּעֲשָׂרוֹ. כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל, הַשֶּׁכֶל יִנְדַע אוֹתִי, כִּי אֲנִי ה', עֹשֶׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְיָדְקָה בְּאֶרֶץ..."

הגרי"א ב"קול אליהו", מסביר את דברי הנביא: שאין להתהלל בחכמה ובגבורה ובעשירות לבד, אלא "בכל אלה יתהלל... שידע איך להתנהג בעשירות, גבורה וחכמה, שהכול יהיה לשם שמים".

וכן מוסיף המלבי"ם בפירושו על הפסוק הנ"ל: "אולם) יש מציאות שיוכל האדם להתהלל בחכמה וגבורה ועושר, אם ישתמש בהם לתכלית מועילה... שהוא, אם ישתמש בחכמה... לדעת

את ה', ובגבורתו ועושרו הוא עושה חסד משפט וצדקה בארץ, שעל ידי גבורתו יעשה משפט לעשוקים, ועל ידי עושרו יעשה חסד וצדקה".

לסיכום: מכאן אנחנו מבינים שלא כל תופעה של גבורה היא טובה. גבורה היא יכולת, כוח שיש לאדם והשאלה היא לאן הוא מוביל ומנתב אותה. גבורה טובה היא כשיוצרים איך להשתמש בכוחות שלה בדרך הנכונה. היא זו שנובעת מהכרת גדלותו של הקב"ה, ושכל פועלה הוא לשם שמים.

מהי הגבורה האמיתית, הנעלה והשלמה? מה מקורה ומהיכן היא שואבת את כוחה?

שמותיו של הקב"ה. הגבורה נחשבת אצלנו כמידה נעלה במידות האנושיות, אבל במקורות "הגבורה" היא אחת משמותיו של הקב"ה, כמו שנאמר בתלמוד בבלי (מסכת עירובין נ"ד, ע"ב): "תנו רבנן, כיצד סדר משנה? משה למד מפי הגבורה". וכך אנו אומרים כל יום בתפילה: "אֲתָה גִבּוֹר לְעוֹלָם ה'".

מידה אלוקית. הרב קוק ("אורות", עמוד ע"ז) רואה את הגבורה כמידה אלוקית ממידותיו של הקב"ה, שהאדם מאמץ לעצמו כשהולך בדרכי ה', במטרה לעשות רצונו. וכך כותב הרב: "ויזכר שכל גבורה נאצלה היא בראשיתה מיסוד גבורה של מעלה... ובהתעוררו ללכת בדרכיו של מקום, ייזכר גם על המידה העליונה הזאת של מה הוא גיבור - אף אתה היה גיבור. "עוֹ פְּנִימָה, וְקַל פְּנִימָה, וְרַחַם פְּנִימָה, וְגִבּוֹר פְּנִימָה לְעֲשׂוֹת רְצוֹן אֲבִיךָ שְׂבִשְׂמִים" (אבות ה', כ"ג) (שמונה קבצים ה', רע"ב).

שונה מגבורת אדם. הגבורה האלוקית מתוארת במקורות כגבורה נעלה מאוד, השונה בתכלית השינוי, במהותה ובאיכותה מגבורת אדם. בניגוד לגבורת בני אדם, גבורת ה' במלחמה לא מתמעטת עם חלוף השנים; לא מופנית לפגיעה בקרובים; לא פוגעת ביכולת שלו לספק את צרכי העולם ועוד, כמו שמצאנו במדרש ילקוט שמעוני (שמות ט"ו רמז רמ"ו): "...יש גיבור במדינה וכוחו עליו, (אבל) בן ארבעים אינו דומה לבן ששים ובן ששים אינו דומה לבן שבעים, אלא כל שהוא הולך (מתבגר) כוחו מתמעט. אבל מי שאמר והיה העולם, אינו כן אלא: "אֲנִי ה' לֹא שְׁנִיתִי" (מלאכי ג', ו')."

יש גיבור במדינה שכש(רוח) קנאה וגבורה לובשתו (נכנסת בו), אפילו אביו אפילו קרובו, הכול מכה והולך בחמה. אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן, אלא "ה' אִישׁ מְלַחֵמָה" שהוא נלחם במצרים, (ו)"ה' שְׁמוֹ" שהוא מרחם על בריותיו (שנלחם עם האויבים אבל על קרוביו מרחם ולא נלחם בהם) שנאמר "ה' ה' אֵל רַחוּם וְחַנוּן".

מלך בשר ודם יוצא למלחמה ומדינות קרובות אצלו באות ושואלות צרכיהן מלפניו, והוא אומר להם זעוף (כועס)... (ש)לכשיחזור וינצח אתם באין (שרק אחרי שינצח במלחמה, ייתן להם צרכיהם, ולא עכשיו). אבל מי שאמר והיה העולם אינו כן אלא... שהוא זן ומפרנס את כל בריותיו..."

על טבעית. הגבורה בחז"ל לא נמנית בין התופעות הטבעיות בעולם, אלא נחשבת כתופעה על טבעית, כוח עליון **מעין דוגמא של מעלה**, כמו שמצאנו בהתייחסות הגמרא (סוטה, י" ע"א) לכוחו של שמשון: "תנו רבנן: חמישה נבראו מעין דוגמא של מעלה וכולן לקו בהן, שמשון בכוחו..."

מתת-שמים. וכן מצאנו שהיא מתוארת כמתת-שמים מיוחדת הניתנת ליחידים הפועלים במטרה עליונה. וכך אנחנו מוצאים במדרש רבה פרשה כ"ב: "שלוש מתנות נבראו בעולם, זכה באחד מהם

בע"ה
גבורה, מורים
הדרכה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

נטל חמדת כל העולם: ...זכה בגבורה זכה בכול; (וכן בחכמה ובעושר)...אימתי? בזמן שהן מתנות שמים ובאות בכוח התורה, אבל גבורתו ועושרו של בשר ודם – אינו כלום".
בדרך זו נתפסת הגבורה כאחת ממידותיו של הקב"ה, וגילויה הארציים - כמתת שמים, כשמטרתם לעשות רצון ה'.

מצוות עשה. יש חיוב על כל אדם מישראל להידבק במידותיו של הקב"ה, כמו שאמרו חז"ל על הפסוק בדברים (כ"ח, ט') "כִּי תִשְׁמַר אֶת מִצְוֹת ה' אֶלְקֶיךָ, וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכָיו". "מה הוא רחום - אף אתה רחום" (הלכות דעות פרק א' הלכה י"א) וכו'. והרמב"ם מונה אותה כמצוות עשה (ספר המצוות, מצוות עשה ח').

חיובו של איש ישראל להידבק במידותיו של הקב"ה חל כמובן גם על מידת הגבורה אלא שאופייה המופשט הטבוע בה, בגלל עצם היותה אלוקית, דבק בה ומגדיר את טיבה **כגבורת הנפש** ובצורה זו הריהי חלה כחובה על כל אחד ואחד מישראל.

הוא הנותן לך כוח. מצאנו במפרשים הסתכלות אחרת ממה שהורגלנו על הפסוק בדברים (ח', י"ז): "וְאָמַרְתָּ בְּלִבְךָ: כֹּחִי וְעֹצְמִי עָשָׂה לִי אֵת הַחֵיל הַזֶּה". אנחנו מסבירים את הפסוק כאמירה שלילית, שאין ראוי לומר אותה, אבל הרמב"ן (במקום) והר"ן (בדרשותיו, בתחילת דרוש יי) מסבירים שמותר לאדם מישראל לחשוב שכל מה שהשיג בחייו, זה בכוחו ובמאמציו (כוחי ועוצם ידי עשו לי את החיל הזה), אבל הוא צריך לדעת מה מקור כוחותיו, ובלשון הר"ן: "זכור תזכור הכוח ההוא, מי נתנו בך ומאין בא", וכמו שאומר הפסוק הבא (י"ח): "וְזָכַרְתָּ אֵת ה' אֶלְקֶיךָ כִּי הוּא הִנְתֵּן לְךָ כֹּחַ לַעֲשׂוֹת חֵיל".

כיצד מתבטאת הגבורה בחיי היום יום?

גבורת ישראל - כיבוש עצמו. הרב קוק (עולת רא"ה, עמוד ל"ג) בפירושו על הברכה "אוזר ישראל בגבורה", אומר: "גבורה מיוחדת היא גבורתם של ישראל, גבורה המצטיינת לא בכיבושים שמכבשים את אחרים... אלא גבורה שבעיקרה היא קשורה בכיבוש שהאדם כובש את עצמו" וממשיך ומסביר כיצד זה נעשה בפועל: "גבורת הנשמה האלוהית (היא) הרוח האצילי של האדם, שמכבש את הגוף הבהמי ואת תאוותיו הגסות והסוערות, גבורת "טוב אָרְךָ אַפִּים מְגִבֹר, וּמְשִׁל בְּרוּחוֹ מִלֶּכֶד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב). שיהיו הכוחות המטים את האדם לצדו הבהמי, מושפעים להיות טהורים ומשועבדים לגבורת הלב, המתמלא עוז טוהר ורגש מלא קודש, בשאיפה עליונה לגבורה של מעלה".

למגר את הנטיות השפלות. הרב קורא לעבודת הגבורה - **עבודת קודש**: "חיזוק מידת הגבורה היא משימה ראשונה במעלה: צריך למגר את הכעס ואת הגאווה, את הקנאה ואת המשטמה, ואת כל הנטיות היותר שפלות. לזאת, ההנהגה של בריאות, של האומץ הגופני, היא עבודת הקודש בעד הכלל ובעד הפרט" (שמונה קבצים ה', קס"ז).

קשר בין גבורה למידות אחרות. המידות הטובות של הנפש תלויות במידת הגבורה, וכאן מדגיש הרב כי גבורה ואומץ גופניים עשויים לחזק את המידות הטובות, אלא שהדבר צריך להיות יחד עם חיבור לתורה ומוסר: "ועל ידי חיים מוסריים במעשה, על ידי אור תורה ונר מצווה, הנם (כוחות הנפש) הולכים ושוטפים בשבילי האורה" (שם).

התמודדות עם חולשות העולם הזה. על פי הרוב, האדם נזקק למידת הגבורה במיוחד בהתמודדות עם העולם המעשי, רב התהפוכות והקשיים. לאדם יש קושי גדול בהתמודדות עם הנטיות

בע"ה
גבורה, מורים
הדרכה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

החומריות ועם החולשות של העולם הזה, ולעיתים קיימת אצלו נטייה לברוח מהעולם הזה לעולמות רוחניים מאירים. הרב מכוון אותנו להתחבר לעולם הזה, עולם החומר, מתוך גבורת נפש ולפעול בו לחיבורו אל האמת העליונה: "האדם צריך לקנות מידת גבורה בנפשו, ולחבב את העולם המוחשי וכל קנייניו וכל חובותיו החברותיים, עם כל מה שהוא מציץ למעלה... ומשתוקק לאור יותר בהיר ויותר עליון מכל המאיר בגלוי בעולם הזה" (שמונה קבצים א', תקל"ז).

כיצד חיים בגבורה?

שליטה ואיפוק. במקורות נמצא הלכות והדרכות רבות לשליטה ואיפוק במידות ובמעשים הנובעים מהם ובהתמודדות עם היצר והדחפים הטבעיים של האדם. נביא כמה מהם: הכובש את יצרו: "איזהו גבור? הפּוֹבֵשׁ אֶת יָצָרוֹ" (אבות ד', א'). הרב קהתי מפרש במקום: "שיאנו נכנע לתאוותנו ושולט ברוחו". וכן מפרש בהמשך: "טוב אָרְךָ אַפִּים מְגִבּוֹר, וּמַשְׁלֵל בְּרוּחוֹ מַלְכָּד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב): (מי ש)מאריך אפו ואינו ממחר לנקום נקמתו, טוב וחשוב הוא מגיבור מלחמה... ו(מי) שיודע לשלוט ברוחו ולעצור כעסו... (טוב) יותר מגיבור הכובש עירו".

יתגבר כארי בקימה בבוקר: "יתגבר כארי לעמוד בבוקר לעבודת בוראו" (שולחן ערוך אורח חיים א', א'). ובמשנה ברורה מרחיב (סימן א' סעיף קטן א') "ואף אם ישיאנו יצרו בחורף לומר איך תעמוד בבוקר, כי הקור גדול... או בקיץ (לומר לו) עדיין לא שבעת משנתך, יתגבר עליו ואל ישמע לו ויחשוב בנפשו אילו היה נצרך לעמוד לפני מלך בשר ודם כמה היה זריז... כל שכן לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה".

להתאפק ולא להגיב כששומע דברים לא נעימים: "הנעלבין ואינן עולבים, שומעים חרפתם ואינם משיבים, עליהם הכתוב אומר: 'וְאֵהָבֵיו כְּצֶאֱת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ" (שופטים ה', ל"א)" (בבלי שבת פ"ח, ע"ב).

התייחסות לשונאו: "איזהו גיבור שבגיבורים? מי שעושה שונאו אוהבו" (אבות דרבי נתן כ"ג). **מושל ברוחו.** הכוזרי (תחילת מאמר שלישי) משתמש במשל של מושל על מדינה, כדי לתאר את שליטתו המוחלטת של החסיד בכוחותיו: שמנווט את כול הכוחות הקיימים בו, ולא נותן לאף כוח להתפרץ במקום שלא צריך ובצורה שאינה ראויה.

"אמר החבר: החסיד הוא האיש המפקד על מדינתו... הוא הוא המושל, שהרי כל חושיו וכוחותיו הנפשיים והגופניים סרים אל משמעתו והוא מנהיג אותם הנהגה מדינית ממש כמה שנאמר "ומַשְׁלֵל בְּרוּחוֹ מַלְכָּד עִיר" (משלי ט"ז, ל"ב)... שכן הוא חוסס את הכוחות המתאווים ומונע אותם מעבר גבולם... וכן הוא חוסס את הכוחות הכעסניים...". הכוזרי מזכיר שליטה בכוחות נפש נוספים: שמיעה, ראייה, דמיון, מחשבה, זיכרון וכוח הרצון.

שמחה וחוסר דאגה. רש"י (משלי י"ח, י"ד) מוסיף לנו יסוד נוסף בחיים של גבורה וקדושה: "איש גיבור... אינו נותן דאגה בליבו ומקבל כול הבא עליו בשמחה ובחיבה".

מכאן אנחנו למדים שמידת הגבורה היא מידה כוללת מעל הכול ונמסכת בכל פרט מחיינו. שכל מעשה טוב בחיי האדם נובע מהגבורה בהתמודדות עם היצר והנטיית החומריות.

לאור כל מה שראינו עד כה, על המהות העליונה והרוחנית של הגבורה, עולה השאלה: **כיצד להתייחס לגבורה פיזית - האם אין לה ערך בכלל או שיש לה ערך שלילי?**

בסיס לקודש. הרב קוק עונה בכתביו על שאלות אלו: "והגבורה צריכה להיות בכל המדרגות, גם באוצר החומריות, ועל גבי בסיס תחתית זה, יפרח כל קודש וכל נשגב, כל הוד וכל גודל" (שמונה קבצים ה', קס"ז).

עבודת קודש. הרב קוק, בהתייחסו לאימונים לחיזוק הגוף ולהתעמלות, מברר את הערך של הגבורה הפיזית. הוא קורא לה עבודת קודש, ומשווה אותה לאמירת שירות ותשבחות של דוד המלך בתהילים: "אבל שיצחקו הנערים לחזק כחם ורוחם בשביל גבורת האומה בכללה, עבודת הקודש הזאת מעלה את השכינה מעלה מעלה, כעלייתה על-ידי שירות ותשבחות שאמר דוד מלך ישראל בספר תהלים... על-ידי המעשים המאמצים את גוף היחידים לשם הכלל, עולה הרוחניות החיצונית, ושניהם כאחד משכללים את סדרי הקדושות כולם" (שמונה קבצים, א' תשט"ז; והובא שוב ב"אורות", עמוד פ').

קדושה זקוקה גם לגבורה פיזית. וכן כותב הרב ("שבחי הראי"ה" עמוד קס"ג): "קדושה זקוקה גם לגבורה אף לגבורה גופנית. שמשון הגיבור היה גיבור בגופו, והייתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג (סוטה ט' ע"ב) ודוד המלך היה גיבור ממש, גיבור בגופו, והיה כולו קדושה". וכן כתב במקום אחר¹: "אלו הצעירים שרוצים להתפתח בבריות גופא, כדי שיהיה כוחם חזק להגן על אומתנו הקדושה בעת זעם חס ושלוש, בעת אשר צרים ואויבים קמים עלינו. דרכי להגיד להם שיכולים לכוון מעשיהם לשם שמים, להוסיף אומץ וגבורה בכנסת ישראל כדי שקדושת השם יתברך ואור שכינתו הקדושה תהיה מופיעה בגבורה בעולם. ואז שכרם רב וחלקם יהיה חלק צדיקים קדושי עליון, כמו שהיו אבותינו הגיבורים, חיילותיו של בית דוד, ובזה חיזקו את אור הקדושה. ודברים אלו ראויים כל חכמי ישראל צדיקי הדור להגיד לדורנו, ויקרבו הרבה לבבות לאבינו שבשמים". הרב יעקב משה חרל"פ (מאמר "טובים מאורות", נדפס ב"מעייני ישועה", מהדורת שנת תשל"ז) גם אומר ש"פיתוח גבורת הגוף היא שלב בהתכוננותנו להשראת שכינה בישראל". דבריו מבוססים על מאמר חז"ל ש"אין השכינה שורה אלא על חכם גיבור עשיר ובעל קומה" (שבת צ"ב ע"א).

יחס לגבורה הפיזית מהמקורות:

שמשון- שמשון היה גיבור בגופו, וכבר הבאנו את התייחסות הגמרא (סוטה, י' ע"א) לכוחו של שמשון כאל דבר שהוא דוגמא של מעלה. וכן כתוב בסוטה (ט' ע"ב ו- י' ע"א): "והייתה שכינה מקשקשת לפניו כזוג" שמעיד שהיה לו יחס מיוחד. וכן כותב הרב קוק "שכלפי קדושתה של כנסת ישראל הכול הוא קדוש ונשגב לאין חקר. ושמשון שנשתבח בגבורת גופו, הוא קדוש ה' ודן את ישראל כאביהם שבשמים, ונקרא על שמו של הקב"ה".

החשמונאים והמכבים. ניצחון החשמונאים על היוונים היה על ידי מלחמה פיזית אבל עיקר המאבק היה על עולם הרוח, כמו שראינו במדרש שהיוונים אמרו לישראל: "כתבו לכם על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל" (בראשית רבה ב', ד'). גבורתם של החשמונאים נבעה מתעצמות הנפש שהיו בתוכם. "גבורת אמת תמצא רק במקום שאור אלוהים שמה" (מאמרי הראי"ה חלק ב' עמוד 500 - "מגד ירחים" לחודש כסלו).

יחס לגבורה ביוון ובישראל. עם-ישראל עמד במבחן ההתמודדות מול השפעת תרבות יוון השלטת בעולם. ליוונים היו פילוסופים גדולים שהתפארו בחכמתם, שיסודה היא כפירה בהשגחה, כפירה

¹ במכתב שכתב בשנת תרפ"ח לגאון הרב יוסף משאש על שאלתו בעניין ההתעמלות. הובא ב"אוצרות הראי"ה" מהדורת תשס"ב חלק א' עמוד 473-474.

בע"ה
גבורה, מורים
הדרכה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

בשכר ועונש כפירה בנבואה ותורה מן השמים. התרבות המערבית היום בנויה על יסודותיה של אותה תרבות יוון, תרבות של קלילות, משחקים, בידור וכו'. היהדות היא ההיפך הגמור משיטת חכמי יוון. אנחנו מאמינים בבורא עולם, בנבואה ובשכר ועונש. בתרבות יוון חוזק הגוף ועמידה במלחמת הקיום הפיזי הייתה ערך עליון. אצל עם ישראל: אין הגוף ערך ואין הגבורה הפיזית מטרה, אלא הגבורה הרוחנית. ולכן מתוך שידעו ישראל בתקופת החשמונאים, כי בלי תורה אין קיום לאומה - הכוהנים, שהיו תופסי התורה, הם שהרימו את דגל המרד, כדי לשמור על ייחודה וסגולתה של כנסת ישראל, שהיא קיומה של האומה.

היחס לגבורה במלחמות ישראל:

מצווה: גבורתם של החיילים בקרב עצמו חשובה ביותר והתורה אף מצווה על כך: "כי תצא למלחמה על איבך, וראית סוס נרכב עם רב ממך - לא תירא מהם... והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הפהו ודבר אל העם... אל ירד לבבכם, אל תיראו... מפניהם... ויספו השטרים לדבר אל העם ואמרו: מי האיש הירא וירד הלבב ילד וישב לביתו; ולא ימס את לבב אֶחָיו כְּלָבָו" (דברים, כ', א'-ג' ו-ח').

הרמב"ם (ספר המצוות, לא תעשה נ"ח) רואה בפסוקים אלו מצוות לא תעשה לדורות, שלא לירא בעת מלחמה: "היא שהזהירונו מלירא מן הכופרים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם, אבל חובה עלינו להתגבר ולעמוד ולהתחזק כנגד העם האחר, וכל מי שייסוג אחור ויברח כבר עבר על לא תעשה, והוא אמרו יתעלה: 'לא תערוץ מפניהם'" וכן אומר (הלכות מלכים פרק ז' הלכה ט"ו): "מי האיש הירא וירד הלבב כמשמעו, שאין בלבו כוח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקווה ישראל ומושיעו בעת צרה וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זיכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו **עובר בלא תעשה**, שנאמר: "אל ירד לבבכם, אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם". וכן סובר ספר החינוך (מצווה תקכ"ה): "שנמנענו שלא לערוץ ולפחד מן האויבים בעת המלחמה ושלא נברח מפניהם". אולם הרמב"ן בהשגותיו על ספר המצוות (שם) סבור שמדובר בהבטחה בלבד ולא באיסור (מתוך מאמר 'לא תערוץ מפניהם' – על האיסור לפחד בעת מלחמה, מאת הרב דוד אסולין).

מהם הדברים שמביאים לגבורה?

אמונה ובטחון בה'. אומץ הלב נובע כולו מאמונה ובטחון בה' והוא מכוון כולו למטרת קדוש ה'. **העיסוק בתורה.** מצאנו בפרקי אבות ו', א': "רבי מאיר אומר כל העוסק בתורה לשמה, זוכה לדברים הרבה, ולא עוד אלא שכל העולם פלו פדאי הוא לו, נקרא רע, אהוב, אוהב את המקום... ומלבשתו ענה ויראה... ונהנין ממנו עצה ותושיה בינה וגבורה, שנאמר (משלי ח', י"ד): "לי עצה ותושיה אני בינה לי גבורה".

עבודה על המידות. רבי עובדיה מברטנורה מפרש את הנאמר בפרקי אבות ה', כ': "הני עז פנמר, וקל פנשר, ורץ פצבי, וגבור פארי" - "לכבוש את יצרן מן העבירות". שהאדם צריך להלחם ביצר הרע שלו.

קיום מצוות התורה. וזה מה שאמרו במדרש דרך ארץ זוטא ד': "אל תאמר איש חכם פלוני ואני איני חכם. אל תאמר איש פלוני גיבור ואני חלש. (גם אתה יכול, כיצד?) שאין גבורה אלא בתורה, שנאמר: "פָּרְכוּ ה' מְלֹאכָיו גִּבְרֵי כֹחַ, עֹשֵׂי דְבָרוֹ; לְשֹׁמֵעַ פְּקוּל דְּבָרוֹ" (תהילים ק"ג, כ')."

גבורה בימינו

חינוך לגבורה. הרב אלחנן בן-נון (במאמר "רוח גבורה, שאול ודוד כמלוא הנימה" על שמואל א' י"ז, ל"ד), אומר שרוח גבורה באדם הישראלי נובעת הישר מגודל רוחני, מענווה ומאמונה בכבוד ה' המקיף את הכול. לדבריו, רוח גבורה זו מלמדת אותנו מה החינוך הרוחני שצריך להעניק לבנים בשביל להעמיד אנשים גיבורים במיוחד בדור הזה, בו אנו רוצים לראות את גבורת ישראל מתרוממת.

גבורה כתרופה לחולשות. הרב דב ליאור אומר שהתרופה לחולשות הרוחניות היא גבורתה של תורה. לדבריו, בזמננו אין בעיה של כוח פיזי, אלא מקור הבעיה זו החולשה הרוחנית. ההשגחה האלוקית החזירה לנו את הכוח הפיזי, אבל לא מפעילים אותו מחוסר עוצמה רוחנית וחוסר גבורה יהודית. גבורה אמיתית יכולה לנבוע רק מתוך אמיתיותה של תורה (מתוך חוברת 'ימי חנוכה').

חובת הגבורה בהיותנו עם על אדמתו, בתחום הפיזי והרוחני. הרב ליאור אומר ש"בארץ-ישראל... צריכים לעמוד על כבודה של האומה, על כבודה של ארץ-ישראל מתוך גבורה גדולה, ואם הולכים מתוך גבורה יש גם סיעתא דשמיא. לכן בתקופתנו מוטלת חובה על בני התורה האמיתיים, לשאת בעול בשני המישורים, בתחום הביטחון הפיזי של עם ישראל והגנה על ארץ ישראל, ובתחום שמירת צביונה הרוחני של המדינה לאור אמיתיותה של תורה, כפי שמרן הרב זצ"ל הדריך אותנו (מתוך חוברת 'ימי חנוכה')."

גבורה צבאית. הרב קשתיאל אומר (בספר "בכל לבבך" על רועי קליין הי"ד) ש"מאחורי הקלעים של הגבורה הפיזית הנתבעת בשדות הקרב של מערכות ישראל, עומדת ישירות גדולה ושאיפת חסד עצומה, המתגלמות בכניסה למצב של סכנה בכדי להגן על האומה...". וכן הוא אומר: "שהגבורה הצבאית של הגיבור האמיתי היא עדות לאצילות נפשו..."

גבורת האזרחים במלחמה כיום. הרב אברהם יעקב שרייבר (מאמרי "אמונת עיתך" - עלון מספר 47 מכון התורה והארץ) כותב שבימים אלו אנו נתונים במלחמה מיוחדת, שהחיילים השותפים בה הם גם נשים וילדים, וכן אזרחים ההולכים לעבודת יומם, נוסעים בכבישים וחיים את חייהם. לדבריו, כל אלו משתתפים כיום במלחמה ממש, בעצם ישיבתם במקומותיהם ברחבי הארץ. שהרי מטרת האויב לנצח אותנו, לכבוש את ארצנו ולסלקנו מן הארץ, והיושבים בישובי הספר משיבים בזה למעשה מלחמה שיערה, בעצם אחיזתנו המוחלטת בארץ ובירושתנו אותה, וזוכים בזה לקיים את המצווה המיוחדת למלחמה: שלא ירד לבבנו, שלא נירא ולא נחפו ולא נערוץ מפניהם.

כוח משיח מתעורר. הרב קוק אומר (אורות המלחמה א'): "כשיש מלחמה גדולה בעולם מתעורר כוח משיח. "עַת הַזְמִיר הַגִּיעַ" (שיר השירים ב', י"ב). זמיר עריצים, הרשעים נכחדים מן העולם, והעולם מתבסס, "יְקוּל הַתּוֹר נִשְׁמַע בְּאַרְצָנוּ" (שם, שם)."

ונסיים בדברי הרב ליאור (שם) "רואים בעליל שמי שיונק את השקפתו מתוך גישתה של תורה, מי שחש את פעמי הגאולה מתוך התבוננות והסתכלות על המציאות לאורם של גדולי ישראל שהדריכו אותנו כיצד להתבונן על המהלכים האלוקיים האדירים והעצומים המתחוללים בדורנו,

בע"ה
גבורה, מורים
הזרחה תורנית
מפתח הלב מתוך אמונה, המנהל לחינוך דתי

גם בימינו אלה, מתוך אמיתיותה של תורה, מתחזק ומתמלא גבורה הנותנת לו כוח הנפשי לעמוד בקשיי המערכה מול האויבים מבחוץ, הן מבחינה פיזית והן מבחינה רוחנית. אך מי שאין לו את עומק האמונה, אין לו גם כוח וגבורה. הציבור הכללי נתפס לייאוש ודיכאון, מהיכן הם ישאבו כוח? לפי הסתכלות מציאותית, המצב אכן קשה מאוד. רק מי שמאמין בנצח ישראל, מי שמאמין במהלכים האלוקיים של הגאולה, למרות הקשיים בדרך, לא יירתע מפני כל".
חזק ונתחזק בעד עמינו ובעד ערי אלוקינו.

מקורות להעמקה והרחבה

- ספר "בכל לבבך" לזכרו של רועי קליין הי"ד, הרב קשתיאל
- מאמר "גבורה מתוך אמיתיותה של תורה" מתוך חוברת "ימי חנוכה", הרב דוב ליאור
- מאמר "רוח גבורה, שאול ודוד כמלוא הנימה" שמואל א' י"ז, ל"ד, הרב אלחנן בן נון
- מאמר "אהבה וגבורה" הרב זלמן ברוך מלמד, מהעלון השבועי של תנועת קוממיות
- מאמר "התעמלות הגוף ועניני גבורה" משנתו של מאור הדור, הראי"ה קוק", הרב צוריאל
- מאמר "יראת שמיים ומידת הגבורה", הרב בניהו ברונר, ממגד ירחים גיליון 110
- מאמר 'לא תערוץ מפניהם' – על האיסור לפחד בעת מלחמה, הרב דוד אסולין

